

مسیرهای دسترسی به عدالت برای قربانیان نقض حقوق بشر

می ۲۰۲۴

رواداری یک نهاد مستقل و غیر جانبدار است که با هدف نظارت بروضعیت حقوق بشر، توسعه فرهنگ حقوق بشری در افغانستان و تلاش برای تأمین فرهنگ حسابدگی و عدالت قربانی محور تأسیس شده است. بنابراین، این نهاد با رعایت کامل اصل بی طرفی و احترام به تمامی اصول و معیارهای پذیرفته شده ی جهانی حقوق بشر، کار و فعالیت می کند که گزارش حاضر نیز در همین راستا و به منظور بازتاب واقع بینانه رویدادهای نقض حقوق بشر آن گونه که واقع شده است، منتشر می شود.

فهرست مطالب

۲	محاکم جنایی بین‌المللی
۲	محکمه بین‌المللی جنایی
۲	ICC و افغانستان
۳	ICC و جبران خسارت به قربانیان
۴	محکمه بین‌المللی عدالت
۵	صلاحیت قضایی جهانی
۶	پیگیری جنایی شرکت‌ها یا مقامات شرکت‌ها در محاکم ملی و بین‌المللی
۶	دوسیه‌های مدنی در محاکم داخلی
۷	اپارتاید جنسیتی
۸	فرآیندهای قربانی محور و سازوکارهای غیرقضایی
۸	محاکم مردمی
۸	محکمه دائمی مردمی
۸	محکمه راسل در مورد ویتنام، ۷-۱۹۶۶
۹	محکمه بین‌المللی حقوق بشر زنان، ۱۹۹۳
۹	محکمه بین‌المللی زنان در مورد برده‌گیری جنسی توسط نظامیان جاپان، ۲۰۰۰
۹	محکمه مردمی ایران، ۳-۲۰۱۰
۹	محکمه اویغور، ۲۱-۲۰۲۰
۹	محکمه آبان ۲۰۲۱-۲۲
۹	به خاطر سپاری (یادبود)
۱۰	موزیم گولاگ در پرم ۳۶، روسیه
۱۰	موزیم منطقه شش، کیپ تاون، آفریقای جنوبی
۱۰	خانه نیایو در نایروبی، کنیا
۱۰	تصنیف کومارکا، دهلی، تیمور شرقی
۱۰	موزیم جنگ آزادی بنگلادش
۱۰	خانه خاطره افغانستان
۱۰	سازوکارهای سازمان ملل
۱۰	گزارشگر ویژه در مورد وضعیت حقوق بشر در افغانستان
۱۱	تحریم‌ها و امکان جبران خسارت برای قربانیان
۱۲	نتیجه‌گیری: ملاحظات برای جامعه مدنی افغانستان
۱۲	عدالت قربانی محور
۱۲	استقلال / حساسیت به منازعه
۱۲	امنیت و مصئونیت
۱۲	منابع
۱۲	زمان

دهه‌ها جنگ و درگیری در افغانستان منجر به قربانیان بی شماری از جمله قربانیان جنایات جنگی، جنایات علیه بشریت، و به طور بالقوه نسل‌کشی شده است. اکثر این قربانیان عدالت ندیده‌اند. بدون عدالت - پاسخگویی، جبران خسارت، و مصالحه - رنج فردی ادامه می‌یابد و بدون شک چرخه جنگ و خشونت همچنان دوام خواهد یافت. بنابراین، با آن که معافیت از مجازات و نقض صریح در درون افغانستان جریان دارد، شناسایی راه‌های بالقوه برای تحقق عدالت از اهمیت بالایی برخوردار است. در حال حاضر راه‌های داخلی مسدود شده‌اند، اما برخی راه‌های بین‌المللی باقی مانده است. این راهنمای مختصر سازوکارهای امکان پذیر بین‌المللی قضایی و غیرقضایی را برای پاسخگویی به مردم افغانستان شناسایی کرده است، و به حیث یک سند راهنما برای فعالان و سازمان‌های جامعه مدنی در نظر گرفته شده است.

مسیره‌های کنونی برای عدالت در سطح بین‌المللی در دوره پس از جنگ جهانی، زمانی که جامعه جهانی به دنبال بهبود یافتن از جنایات غیرقابل تصور علیه بشریت بود، ایجاد شدند. پس از آن، دولت‌ها در همکاری با یکدیگر قوانینی برای جلوگیری از وقوع دوباره چنین جنایات ایجاد کردند و نهادهایی مانند «محکمه جنایی بین‌المللی» را برای جلوگیری و تعقیب عدلی جنایات بین‌المللی تاسیس کردند. بسیاری از این قوانین منعکس کننده قوانین عرفی بین‌المللی یا هنجارهای حقوقی بودند. مسلم است که این قوانین بی‌نقص نیستند و همچنان در حال تکامل اند. با وجود دورنمای تاریک تحقق عدالت در داخل افغانستان با بهره‌گیری از سازوکارهای داخلی، این سازوکارهای بین‌المللی امکان پذیرترین گزینه‌ی تحقق عدالت برای مردم افغانستان به نظر می‌رسند. هر کدام از این مسیره‌ها، نقاط ضعف و قوت خود را دارند، و در حالت ایده آل می‌تواند به عنوان مکمل همدیگر استفاده شود تا منفعت برای قربانیان و تاثیرگذاری برای پاسخگویی را به حداکثر برساند.

محاكم جنایی بین المللی

۱ - محكمه بین المللی جنایی

محكمه بین المللی جنایی (ICC) در مورد افرادی که به جدی ترین جنایات مورد توجه جامعه بین المللی متهم شده اند تحقیق می کند، و در صورتی که اجازه قانونی داده شده باشد، این افراد را مورد محاکمه قرار می دهد. جنایات متذکره عبارتند از: نسل کشی، جنایات جنگی، جنایت علیه بشریت، و جرایم تجاوز. مقر این محكمه مبتنی بر معاهدات بین المللی در شهر لاهه کشور هلند است. قضات این دادگاه در هر زمان از ۱۸ کشور مختلف، و دادستان و کارکنان حقوقی آن از سراسر جهان هستند.

یکی از چالش هایی که ICC با آن مواجه است این است که سه قدرت بزرگ شامل چین، روسیه و ایالات متحده، عضو نیستند و صلاحیت (و گاهی اوقات) خود محكمه را به رسمیت نمی شناسند. به طور مشخص، آنها صلاحیت محكمه را در مورد کشورهایی که عضو ICC نیستند رد می کنند. ICC صلاحیت رسیدگی به جنایات مرتکب شده در قلمرو یک کشور عضو را دارد، حتی اگر شخص جنایتکار تبعه یک کشور غیر عضو باشد).

هدف محكمه این است که افرادی را که بیشترین مسئولیت در این جنایات دارند را محاکمه کند و به جلوگیری از تکرار این جنایات کمک کند. اساسنامه این محكمه که به نام «اساسنامه روم» نیز شناخته می شود دامنه حقوق جنایی بین المللی را گسترش داده تا به عنوان مثال خشونت جنسی در جریان جنگ را نیز شامل شود.

ICC آخرین راه حل است که به دنبال تکمیل، و نه جایگزینی محكمه های داخلی است. تنها زمانی که کشوری مایل یا قادر به پیگیری عدلی این جنایات بین المللی نباشد محكمه وارد عمل می شود. صلاحیت این محكمه توسط سازوکارهای مختلفی که در اسناد تاسیس آن (اساسنامه روم، ۱۹۹۸) مشخص شده است تعریف می شود.

این محكمه در سال ۲۰۰۲ تاسیس شد، به این معنی که فقط صلاحیت رسیدگی به جرایم مرتکب شده بعد از ۱ جولای ۲۰۰۲ را دارد. در ابتدای تاسیس، این محكمه ۱۲۳ کشور عضو داشت که اساسنامه آن را تصویب کردند. افغانستان در سال ۲۰۰۳ عضو ICC شد. از زمان تشکیل این محكمه:

- ۳۱ قضیه/دوسیه در این محكمه باز شده است (بعضی قضایا بیشتر از یک متهم دارند).
- قاضیان در ICC، ۴۰ حکم بازداشت صادر کرده اند.
- ۲۱ تن بازداشت و در محكمه حاضر شده اند.
- ۱۵ مظنون همچنان آزاد هستند.
- اتهامات هفت تن به دلیل فوت آنها رفع شده است.
- قاضیان این محكمه ۱۰ حکم محکومیت و چهار حکم برائت صادر کرده اند.^۱

ICC و افغانستان

در ماه اکتوبر سال ۲۰۲۲، قاضیان ICC اعلام کردند که تحقیقات در مورد جنایات علیه بشریت و جنایات جنگی در افغانستان ممکن است از سر گرفته شود. این تحقیقات که پس از درخواست تعویق از سوی حکومت پیشین افغانستان که با تاخیرهای متعدد مواجه شد، متوقف شده بود.

تحقیقات اولیه قرار بود در مورد جنایات سنگین مرتکب شده که پس از ماه می سال ۲۰۰۳، زمانی که افغانستان به محكمه پیوست، باشد. این دوره زمانی شامل تمامی جنایات بین المللی که در بستر درگیری مسلحانه در افغانستان پس از سال ۲۰۰۳ رخ داده بود می شد. با این حال، تحقیقات فعلی سارنوال این محكمه متمرکز بر جنایات طالبان و شاخه خراسان داعش خواهد بود. سارنوال این موضوع را در ماه سپتمبر ۲۰۲۱ اعلام کرد و با استناد به جنایات ادامه دار طالبان و شاخه خراسان داعش و همچنین محدودیت منابع، متذکر شد که جنایات مرتکب شده توسط

حکومت قبلی افغانستان و نیروهای بین‌المللی «در اولویت نیستند». احتمال می‌رود که این محکمه از چهارچوب حقوقی تعزيب جنسیتی استفاده کند تا طالبان را در رابطه با نقض گسترده و سیستماتیک حقوق زنان مورد بازخواست قرار دهد.

ICC و جبران خسارت به قربانیان

در پایان محاکمه، اگر مرتکبین مجرم شناخته شوند، ممکن است به آنان فرمان داده شود تا به قربانیان جنایاتشان غرامت بپردازند. محکمه ممکن است حکم دهد که این خسارات از طریق «صندوق امانت برای قربانیان» پرداخت شود. مبنای حقوقی این نوع جبران خسارت در اصول کلی حقوق بین‌الملل و همچنین در اسنادی مانند «اصول کلی سازمان ملل در مورد جبران خسارت ۲۰۰۵» و «اعلامیه نایروبی ۲۰۰۷» یافت می‌شود.

با این وجود، در حالی که پس از هر محکومیت توسط محکمه رسیدگی به جبران خسارت انجام شده است، به دلیل تعداد کم قضیه‌ها/دوسیه‌ها، این راه حل بسیار به ندرت به مرحله عمل رسیده است - فقط چهار بار در تاریخ این محکمه (جزئیات بیشتر در این لینک: <https://www.icc-cpi.int/about/victims>) اتفاق افتاده است. به جز اقدامات محکمه، جبران خسارت می‌تواند از طریق کمیسیون‌های حقیقت یا برنامه‌های جبران خسارت دستور یا توصیه شود. با این حال، چالش‌هایی مانند یافتن منابع کافی برای تامین مالی پرداخت‌ها یا محدودیت‌های خودسرانه برای تطبیق این نوع جبران خسارات همواره مشکل ساز بوده‌اند. در برخی موارد، توصیه‌هایی نمادین یا جبران خسارت به طور جمعی می‌توانند راهکار عملی‌تری باشند.

مطالعه بیشتر در مورد ICC:

محکمه بین‌المللی جنایی به زبان‌های دری، پشتو و انگلیسی در اینجا معلومات ارائه می‌دهد:
<https://www.icc-cpi.int/afghanistan>

برای تاریخچه‌ی اقدامات محکمه و معلومات در مورد قربانیان به این لینک رجوع کنید:
<https://www.icc-cpi.int/victims/situation-islamic-republic-afghanistan>

برای دیدن درخواستی سارونوال ICC در سپتامبر ۲۰۲۱ به شعبه پیش از محاکمه در محکمه، برای از سر گرفتن تحقیقات در افغانستان به لینک زیر مراجعه کنید:

[PDF۰۸۳۱۷_https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR۲۰۲۱](https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR۲۰۲۱-PDF۰۸۳۱۷)

احسان قانع، تحلیلگر حقوق بشر، تحقیق افغانستان در محکمه بین‌المللی جنایی را از نزدیک برای «شبکه تحلیلگران افغانستان» دنبال می‌کند. برای دیدن نوشته‌های وی به لینک مراجعه کنید:

[/https://www.afghanistan-analysts.org/en/pubauthor/ehsan-qaane](https://www.afghanistan-analysts.org/en/pubauthor/ehsan-qaane)

۲ - محکمه بین المللی عدالت

محکمه بین المللی عدالت (ICJ) که «محکمه بین المللی» نیز نامیده می‌شود، ارگان قضایی سازمان ملل است که اختلافات حقوقی بین کشورهای عضو سازمان ملل را حل و فصل می‌کند. همچنین، این محکمه به مجمع عمومی سازمان ملل و نمایندگی‌های آن راهنمایی حقوقی ارائه می‌دهد. ICJ که در سال ۱۹۴۶ تاسیس شده، از محکمه بین المللی جنایی متمایز است، اما این دو نهاد مکمل یکدیگر و دارای اختیارات و صلاحیت‌های مختلف هستند.

ICJ به اختلافات بین کشورها رسیدگی می‌کند، و ICC افراد را مورد پیگرد قانونی قرار می‌دهد.

ICJ به طور فزاینده‌ای به بستری برای رسیدگی به نقض گسترده حقوق بشر تبدیل شده است. این روند معمولاً به این ترتیب است که یک یا چند کشور، کشور دیگری را به نقض یکی از معاهدات بین‌المللی حقوق بشر متهم می‌کند. به عنوان مثال، گامبیا علیه میانمار به دلیل نقض کنوانسیون منع نسل‌کشی در مورد روهینگیا قضیه/دوسیه ای را تشکیل داد. اوکراین دو قضیه/دوسیه علیه روسیه تشکیل داد، یکی به دلیل نقض کنوانسیون بین‌المللی رفع همه اشکال تبعیض نژادی به دلیل تهاجم روسیه به کریمیه، و دیگری در مورد ادعای روسیه مبنی بر این که اوکراین طبق کنوانسیون منع نسل‌کشی، مرتکب نسل‌کشی شده است. اخیراً، افریقای جنوبی قضیه/دوسیه ای علیه اسرائیل به دلیل نقض کنوانسیون منع نسل‌کشی تشکیل داده است.

ICJ محدودیت‌هایی در توانایی خود برای حصول اطمینان از پیروی کشورها از فرمان این محکمه مواجه است، زیرا با آن که حکم صادر می‌کند، قدرت اجرایی ندارد. با این وجود، علاوه بر صدور حکم‌ها، محکمه می‌تواند «اقدامات موقت» نیز درخواست کند و از مقامات بخواهد که پالیسی و عملکردهای خود را در کوتاه مدت تغییر دهند. علاوه بر این، عدم فرمانبرداری کشورها را می‌توان در شورای امنیت سازمان ملل نیز مطرح کرد. در کل، این محکمه از اختیارات سیاسی و قضایی قابل توجهی برخوردار است که از رویه قضایی آن اغلب توسط دیگر محکمه‌ها استفاده می‌شود.^۳

در حال حاضر، جنبشی از سوی جامعه مدنی افغانستان برای شناسایی و بسیج یک کشور برای ایجاد یک قضیه در ICJ علیه دولت افغانستان وجود دارد. این قضیه به نقض‌های جدی مداوم مرتکب شده توسط مقامات دی‌فکتوی افغانستان علیه زنان و دختران در رابطه با کنوانسیون حقوق سیاسی زنان و کنوانسیون رفع همه اشکال تبعیض علیه زنان (CEDAW) می‌پردازد. فعالان و سازمان‌ها می‌توانند از طریق مستندسازی نقض حقوق زنان در افغانستان و دادخواهی برای تحت فشار قرار دادن یک دولت برای پیشبرد این قضیه از این تلاش‌ها حمایت کنند. هدف این است که توجه بین‌المللی را مجدداً به وضعیت داخل افغانستان معطوف کند و مقامات بالفعل را تحت قوانین بین‌الملل مسئول بدارند، در مشروعیت آنها تردید بیشتری ایجاد کند و در غیاب هرگونه پیشرفتی در بازگرداندن حقوق زنان مانع از تلاش‌های آنها برای عادی‌سازی و به رسمیت شناختن آنها شود.^۴

مطالعه بیشتر در مورد ICJ:

معلومات بیشتر در مورد ICJ در لینک زیر قابل دسترسی است: <https://icj-cij.org/home>

برای معلومات بیشتر در مورد قضیه احتمالی افغانستان در محکمه به اینجا مراجعه کنید:

<https://www.justiceinitiative.org/publications/q-and-a-bringing-a-case-before-the-international-court-of-justice-for-the-rights-of-afghan-women-and-girls>

برای دیدن حکم‌ها، نظریات پیشنهادی، و دستورهای ICJ به کتابخانه آنلاین سازمان ملل در لینک زیر رجوع کنید:

[۲۴۱۴-۷۳۲/https://www.un-ilibrary.org/content/series](https://www.un-ilibrary.org/content/series/2414-732)

برای متن کنوانسیون رفع همه اشکال تبعیض علیه زنان به لینک زیر رجوع کنید:

<https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm>

3 رویه قضایی محکمه بین المللی عدالت به سال تاسیس آن در 1946، و همچنین نهاد مشابه قبلی آن، محکمه جنایی بین المللی، که در سال 1922 تاسیس شده بود برمی‌گردد. <https://www.justsecurity.org/83723/the-international-court-of-justice-a-bright-light-in-dark-times/>

4 ناتاشا آرن پریستو: «زنان افغانستان می‌توانند در دیوان دادگستری بین‌المللی پرونده ایجاد کنند»، واشنگتن پست، 13 سپتامبر 2023. <https://www.washingtonpost.com/opinions/2023/09/13/afghan-women-international-court-justice/>

۳ - صلاحیت قضایی جهانی

صلاحیت قضایی جهانی برای این ایده استوار است که برخی جنایات مانند نسل کشی، جنایات علیه بشریت، جنایات جنگی، و شکنجه چنان برجسته هستند که اساس امنیت و منافع جامعه بین‌المللی را تحت تاثیر قرار می‌دهند. عملی ساختن صلاحیت قضایی جهانی مشخصاً برای جرایم بین‌المللی مفید است که مشمول موارد مشخص نقض حقوق بشر، حقوق بشردوستانه، و قوانین عرفی بین‌المللی که در گذشته ارتکاب یافته‌اند، یا جرایمی که هیچ صلاحیت قضایی دیگری، چه در سطح بین‌المللی و چه در داخل کشور، قادر یا مایل به محاکمه آن نیستند می‌شود.

تعداد فزاینده ای از کشورها از صلاحیت قضایی جهانی برای پیگیری عدلی جدی‌ترین جنایات صرف نظر از محل ارتکاب، ملیت مرتکب شونده، یا ملیت قربانی استفاده می‌کنند. امروزه اکثر کشورها در قوانین خود امکان تحقیق و بررسی حداقل یکی از جدی‌ترین جنایات بین‌المللی را تحت صلاحیت قضایی جهانی به میان آورده‌اند. طی سه دهه گذشته، بیش از ۲۰ کشور از اختیارات خود برای آغاز تحقیقات و پیگیری قانونی استفاده کرده‌اند.

بیش از ۱۵۰ کشور عضو سازمان ملل حداقل یکی از چهار جنایت بین‌المللی، عمدتاً جنایت جنگی، را جرم‌انگاری کرده‌اند.^۵ با این حال، بسیاری از آن کشورها با وضع کردن شرایط قانونی عملی ساختن صلاحیت قضایی جهانی را محدود کرده‌اند، به عنوان مثال حاضر بودن مرتکب شونده در کشور، یا تبعه بودن قربانیان، یا منوط کردن تطبیق صلاحیت قضایی جهانی به تایید مقامات دولتی آن کشور، و همچنین آن را به عواملی همچون مزایای تحقیقات به امنیت ملی آن کشور ربط داده‌اند.

آلمان یکی از انعطاف‌پذیرترین چارچوب‌های قانونی برای صلاحیت قضایی جهانی دارد. به عنوان مثال، یک محکمه در آلمان یکی از اعضای داعش را به دلیل نسل کشی جنایات علیه بشریت، و جنایات جنگی تحت صلاحیت قضایی جهانی مجرم تشخیص داد، علیرغم این واقعیت که متهم تبعه یا مقیم آلمان نبود، قربانیان آلمانی نبودند، و جنایات در قلمرو آلمان ارتکاب نیافته بودند. با این وجود، در زمان نوشتن این متن، درک ما این است که واحد جنایات جنگی آلمان بر مجرمانی که مقیم یا حاضر در آلمان هستند تمرکز خواهد کرد.^۶

کشور دیگری که در سال‌های اخیر از صلاحیت قضایی جهانی استفاده کرده، کشور هلند است. از سال ۲۰۰۳، یک محکمه هلندی قضیه‌های جنایات بیش از ۱۴ کشور از جمله افغانستان را بررسی کرده است.^۷ محکمه یک دوسیه از دوره حکومت کمونیستی افغانستان (۱۹۷۸-۱۹۹۲) را بررسی کرده است که شامل تعقیب عدلی یک نگهبان سابق پلچرخ می‌تهدم به بد رفتاری جدی یازندانان در دهه ۱۹۸۰ است. چندین افغان دیگر تا کنون به دلیل جنایات جنگی در هلند مورد بازجویی قرار گرفته‌اند. در یک مورد، یک شهروند افغانستان آدر بریتانیا به اتهام جنایات جنگی محاکمه شد.^۸

بسته به چارچوب قانونی کشوری که پیگرد قانونی در آن انجام می‌شود، ممکن است برای قربانیان جبران خسارت در نظر گرفته شود. با این حال، همانطور که در بالا ذکر شد، جبران خسارت‌های حکم شده محکمه چالش‌های متعددی را به همراه دارد.

برای معلومات بیشتر در مورد این قضایا، به «دیتابیس محاکم بین‌المللی صلاحیت قضایی جهانی» به لینک زیر مراجعه کنید:

<https://trialinternational.org/resources/universal-jurisdiction-database>

برای معلومات بیشتر در مورد امکان پذیر بودن صلاحیت قضایی جهانی در کشورهای مختلف در سراسر جهان، به دیتابیس «عدالت فراتر از مرزها» که توسط بنیاد کلونی برای عدالت جمع‌آوری شده، مراجعه کنید: <https://justicebeyondborders.com>

<https://justicebeyondborders.com/page/about-the-project> 5

6 مصاحبه با منبع

7 شعبه جرایم بین‌المللی در ناحیه لاهه (این سازمان بین‌المللی که همچنین در لاهه موقعیت دارد، کاملاً از محکمه جنایی بین‌المللی مجزا است).

8 برای جزئیات بیشتر در مورد موارد اخیر در هلند به این لینک مراجعه کنید: [https://www.afghanistan-analysts.org/en/reports/rights-freedom/afghan-war-crimes-trials-in-the-netherlands-who-are-](https://www.afghanistan-analysts.org/en/reports/rights-freedom/afghan-war-crimes-trials-in-the-netherlands-who-are-the-suspects-and-what-have-been-the-outcomes)

[the-suspects-and-what-have-been-the-outcomes](https://www.afghanistan-analysts.org/en/reports/rights-freedom/afghan-war-crimes-trials-in-the-netherlands-who-are-the-suspects-and-what-have-been-the-outcomes)

۴ - پیگیری جنایی شرکت‌ها یا مقامات شرکت‌ها در محاکم ملی و بین‌المللی

چند سیستم حقوقی ملی اجازه تعقیب جنایی شرکت‌ها را (به حیث نهاد، به جای هدف قرار دادن افراد مسئول) می‌دهد. فرانسه یکی از این نمونه‌ها است، یک قضیه پیگیری جنایی شرکت تولید سمنت به نام «لافارژ» به دلیل همدستی در جنایات علیه بشریت در این کشور جریان دارد. گفته می‌شود این شرکت به طور آگاهانه در تامین مالی داعش و سایر گروه‌های مسلح دست داشته است.^۹

در جاهای دیگر پیگرد جنایی علیه مقامات مسئول شرکت‌ها به حیث افراد مسئول راه اندازی شده است. به عنوان مثال، در سال ۲۰۲۱، دو مدیر اجرایی («لوندین انرژیز») در سوئد به اتهام کمک و مشارکت در جنایات جنگی در سودان تحت پیگرد قرار گرفتند.^{۱۰}

در حالی که ICC به خودی خود صلاحیت قضایی بر روی شرکت‌ها را ندارد، درخواست‌هایی از ICC برای بررسی مسئولیت حقوقی مقامات شرکت‌ها شده است. به عنوان مثال نهادهای حقوق بشری خواهان تحقیق شرکت‌های فراملی مستقر در اروپا و دخیل در تجارت سلاح با عربستان سعودی و امارات متحده عربی را کرده اند چون احتمال می رود از این سلاح‌ها برای جنایات جنگی در یمن استفاده شده باشد. این مساله ممکن است به مثابه جنایت جنگی شمرده شود.^{۱۱}

در قضیه افغانستان نیز این مساله محتمل است، زیرا شرکت‌های امنیتی و نظامی خصوصی در نقض فاحش حقوق بشر دست داشته‌اند.^{۱۲}

۵ - دوسیه‌های مدنی در محاکم داخلی

برای اقامه دعوی مدنی / خصوصی در محکمه‌های کشوری که جرم در آنجا ارتکاب نیافته موانع زیادی وجود دارد، اما در عین حال فرصت‌هایی نیز هستند.

سابقه طولانی دادخواهی مدنی برای نقض حقوق بشر در خارج از کشور در محکمه‌های ایالات متحده وجود دارد که توسط شهروندان و یا غیر شهروندان آمریکایی مطرح شده است. در ابتدا این نوع دادخواهی مبتنی بر احیای یک قانون قدیمی از سال ۱۷۹۸ تحت عنوان «قانون ادعاهای خارجی‌ها مبنی بر شکنجه شدن» و همچنین سایر قوانین بعدی بود که طرح دعوی مدنی را در ایالات متحده آمریکا به خاطر نقض حقوق بین‌المللی در خارج از آمریکا ممکن می‌ساخت. این کار منجر به جریمه‌های چندین میلیون دلاری علیه کسانی که حقوق بشر را در ۲۵ مورد نقض کرده بودند شد. در سالهای اخیر روندی در ایالات متحده آمریکا به وجود آمده تا دورنمای این قانون را محدود کند که با این کار، کاربرد این قانون امروزه به طور قابل توجهی کم شده است.

دعوی حقوقی مدنی اغلب با چالش انواع مختلف مصونیت دولتی روبرو می‌شود، زیرا مرتکبین ادعا شده اغلب بازیگران دولتی هستند.

پدیده‌ای که اخیراً رو به رشد بوده افزایش دادخواهی‌های مدنی علیه شرکت‌ها و مقامات شرکت به دلیل نقض حقوق بشر است. این گزارش کوتاه که توسط «انجمن وکلای مدافع بین‌المللی» تهیه شده شماری از قضیه‌های جنایی و مدنی را که طی چند سال گذشته علیه شرکت‌ها و مقامات شرکت‌ها باز شده‌اند را فهرست کرده است (مطالب جدید بسیاری درباره این موضوع موجود است).^{۱۳}

این مسیر فراتر از محدوده این نوشته است، اما ممکن است ارزش تحقیق بیشتر برای ارزیابی امکان‌پذیری باز کردن دوسیه‌های حقوق بشری علیه افراد در دادگاه‌های ایالات متحده به دلیل نقض حقوق بشر را داشته باشد، و همچنین بررسی این موضوع که آیا ممکن است شرکت‌های خارجی که در/ با افغانستان تجارت می‌کنند با نقض حقوق بشر در این کشور ربطی داشته باشند یا خیر.

9 این گزارش رسانه‌ای را ببینید: french-court-upholds-syria-charge-against-cement-group-lafarge/18/5/https://www.aljazeera.com/news/2022/10/07/03/http://www.newyorker.com/magazine/2016/06/06/نیویورکر، مارچ ۶، ۲۰۱۶. «The Bidding War—How a Young Contractor Became Spectacularly Rich»، همچنین رجوع کنید به: «the-man-who-made-millions-off-the-afghan-war»، گزارش نماینده اکثریت کارکنان، جان اف. تی برنی، رئیس کمیته فرعی برای امنیت ملی و امور خارجی، کمیته نظارت و اصلاح حکومت ایالات متحده، مجلس نمایندگان، جون ۲۰۱۰، http://www.cbsnews.com/htdocs/pdf/HNT_Report.pdf، June 2010، سارا چایز، دزدان حکومتی: چرا فساد امنیت جهانی را تهدید می‌کند، نیویورک: دبلیو. دبلیو. نورتن و کمپنی، ۲۰۱۵. همچنین رجوع کنید به متیو آیکینس، «قرارداد با فرماندهان: گذار و اقتصاد سیاسی در صنعت امنیت خصوصی افغانستان»، اکتوبر ۲۰۱۲، مرکز همکاری‌های بین‌المللی، https://www.ciaonet.org/attachments/21916/uploads. 10 به عنوان مثال، به این گزارش از محاکمه در سپتامبر ۲۰۲۳ مراجعه کنید. https://www.justiceinfo.net/en/122058-lundin-serious-intimate-sweden-longest-trial-sets-up-for-the-long-haul.html 11 /ECCHR, December 2019. https://www.ecchr.eu/en/case/made-in-europe-bombed-in-yemen 12 به عنوان مثال به این رجوع کنید: متیو آیکینس، «The Bidding War—How a Young Contractor Became Spectacularly Rich»، همچنین رجوع کنید به: «the-man-who-made-millions-off-the-afghan-war»، گزارش نماینده اکثریت کارکنان، جان اف. تی برنی، رئیس کمیته فرعی برای امنیت ملی و امور خارجی، کمیته نظارت و اصلاح حکومت ایالات متحده، مجلس نمایندگان، جون ۲۰۱۰، http://www.cbsnews.com/htdocs/pdf/HNT_Report.pdf، June 2010، سارا چایز، دزدان حکومتی: چرا فساد امنیت جهانی را تهدید می‌کند، نیویورک: دبلیو. دبلیو. نورتن و کمپنی، ۲۰۱۵. همچنین رجوع کنید به متیو آیکینس، «قرارداد با فرماندهان: گذار و اقتصاد سیاسی در صنعت امنیت خصوصی افغانستان»، اکتوبر ۲۰۱۲، مرکز همکاری‌های بین‌المللی، https://www.ciaonet.org/attachments/21916/uploads. 13 https://www.ibanet.org/IBA-War-Crimes-Committee-shines-a-light-on-corporate-liability-cases#:~:text=The%20compilation%20shows%20that%20in,security%20services%2C%20chemicals%20and%20even

۶- آپارتاید جنسیتی

فعالان حقوق زن از افغانستان و ایران با حمایت فعالان حقوق زن و کارشناسان حقوقی بین‌کارزاری را برای جرم‌انگاری آپارتاید جنسیتی آغاز کرده‌اند. در حالی که تعذیب جنسیتی از قبل به عنوان یک جنایت بشریت شناخته شده، ظلم نهادینه شده و نظام مند طالبان بر زنان و دختران، گواه جنایت جدید آپارتاید جنسیتی (که مکمل تعذیب جنسیتی است) می‌باشد. شدت آپارتاید بر دولت‌ها، سازمان ملل متحد و سکتور خصوصی بین‌المللی (سرمایه‌گذاران و تجارت‌ها) برای جلوگیری از همکاری با آپارتاید جنسیتی، جلوگیری از آن و محاکمه عاملان فشار وارد می‌کند. اما واقعیت این است که سال‌ها طول می‌کشد تا چنین جنایتی در حقوق بین‌الملل گنجانده شود. اطلاعات بیشتر در مورد کارزار پایان دادن به آپارتاید جنسیتی را اینجا بخوانید: <https://endgenderapartheid.today>

فرآیندهای قربانی محور و سازوکارهای غیر قضایی

یادبود از قربانیان توسط اقدامات مستندسازی و یا در قالب هنر یکی از راه های دستیابی به حقیقت و گرامیداشت قربانیان است. محکمه های مردمی یک مکانیزم دیگر عدالت قربانی محور است که در این بخش به آن خواهیم پرداخت. محاکم مردمی جنبش های مستقل مبتنی بر جامعه مدنی هستند که با نامهای محکمه های شهروندان و محکمه های زنان نیز شناخته می شوند. این محکمه ها می توانند به مساله معافیت از مجازات در مواجهه با شکاف های حقوقی و ناکامی های سیاسی سازوکارهای عدالت بین المللی عمل کنند تا همانطور که برتراند راسل، کسی که محکمه راسل در مورد جنایات ایالات متحده در ویتنام در سال ۱۹۶۶ را راه اندازی کرد، گفته بود، «از جنایت سکوت جلوگیری شود».^{۱۴}

مثال های متعددی از محکمه های مردمی در دهه های اخیر وجود داشته است. با آن که چنین محکمه هایی از اختیارات قضایی یا قابلیت اجرایی برخوردار نیستند، اما برای بسیاری از بازماندگان، قربانیان و شاهدان، این محکمه ها روش قدرتمندی برای بیان داستان ها، افشا کردن حقایق، به رسمیت شناخته شدن، بازگرداندن حیثیت، ایجاد محیطی برای بهبود یافتن، و بازگویی روایت های عمومی بوده اند. در برخی موارد، این محکمه ها باعث به رسمیت شناخته شدن و جبران خسارت جنایاتی که در گذشته ارتکاب یافته بودند شدند (برای مثال، محکمه بین المللی زنان در مورد برده داری جنسی نظامیان جاپان، مثالهای بیشتر در ادامه).

در این بخش چند مثال کوتاه دیگر از محاکم مردمی و جند مثال از تلاش ها برای یادبود، بازگویی حقایق و مبارزه با فراموشی ارائه شده است. این بخش هم چنان به فعالیت های گزارش گرو ویژه ملل متحد برای حقوق بشر در افغانستان می پردازد.

۱ - محاکم مردمی

محکمه دائمی مردمی

محکمه دائمی مردمی (Permanent People's Tribunal) با حمایت بنیاد لیلیو و لیسلی باسو فعالیت می کند که خود را به حیث «یک دادگاه بین المللی مبتنی بر افکار عمومی که صلاحیت تصمیم گیری در مورد هر جنایت جدی که علیه مردم یا اقلیتها ارتکاب یافته باشد را دارد» تعریف می کند.^{۱۵} این محکمه در سال ۱۹۷۹ به عنوان جانشین محکمه های راسل که برای قضاوت در مورد جنایات ایالات متحده در ویتنام (۱۹۶۷-۱۹۶۶) ایجاد شده بودند پدید آمد. در بین محکمه های تحت رهبری جامعه مدنی، محکمه دائمی مردمی غیرمعمول است، از این رو که این محکمه دائمی است و متشکل از متخصصین شناخته شده در سطح بین المللی است. این محکمه تا کنون ۵۰ جلسه در سطح جهان برگزار کرده است که حول محور قضایی چون جنایات جنگی، جنایات علیه بشریت، نسل کشی، و همچنین «جنایات اقتصادی، زیست محیطی، و سازمان یافته» بوده اند.

محکمه دائمی مردمی و نهادهای جامعه مدنی مشابه می توانند برای فعالان و سازمانهای حقوق بشری افغانستان یک گزینه باشند. با آن که گستره ی چنین نهادهایی کاملاً متفاوت است، این نهادها به طور بالقوه بازه زمانی و/یا تعداد بیشتری از عاملین جنایات را در بر می گیرند، چیزی به مراتب بیشتر از آنچه که پروسه ICC می تواند ارائه دهد.

محکمه راسل در مورد ویتنام، ۱۹۶۶-۷

جنگ ویتنام (۱۹۵۴-۱۹۷۵) بین دولت کمونیستی ویتنام شمالی (با متحدان ویتنام جنوبی، ویت کانگ) و دولت ویتنام جنوبی با کمک ایالات متحده به راه افتاد. محکمه راسل که عمدتاً متشکل از دانشمندان، حقوقدانان و فعالان چپ گرا بود به این منظور تشکیل شده بود که بررسی کند که آیا ایالات متحده مرتکب جنایت تجاوز، استفاده از سلاح های ممنوعه بر اساس قوانین بین المللی بشردوستانه یا مرتکب جنایات جنگی از جمله هدف قرار دادن اشیاء غیرنظامی و شکنجه شده است یا خیر.

محکمه بین‌المللی حقوق بشر زنان، ۱۹۹۳

این محکمه که با نام محکمه ویانا نیز شناخته می‌شود، توسط شماری از موسسات غیردولتی حقوق زنان و با حمایت «مرکز جهانی رهبری زنان» سازماندهی شده بود. هدف این بود که حقوق زنان را به کنفرانس حقوق بشر سازمان ملل در ویانا وارد کنند، با این درخواست که خشونت علیه زنان به عنوان نقض حقوق بشر شناخته شود و همچنین دولتها در برابر این مساله پاسخگو باشند.^{۱۶}

محکمه بین‌المللی زنان در مورد برده‌گیری جنسی توسط نظامیان جاپان، ۲۰۰۰

این محکمه تجاوزه و بردگی جنسی توسط اردوی امپراطوری جاپان در منطقه آسیا-پسیفیک در دهه‌های ۱۹۳۰ و ۴۰ را مورد بررسی قرار داد. این محکمه هم مسئولیت جنایی مقامات ارشد جاپانی و هم همدستی حکومت جاپان را مورد ارزیابی قرار داد. تأثیرات این محکمه دامنه وسیعی داشت، از جمله اذعان به استفاده از برده‌های جنسی (پس از سالهای انکار)، معذرت‌خواهی رسمی و پرداخت ۱ میلیارد ین (معادل ۸٫۳ میلیون دلار) به عنوان غرامت. این محکمه زمینه را برای قربانیان و بازماندگان زیادی مساعد کرد تا با پیش نهند و آشکارا در مورد رنجهایی که کشیده بودند پس از سالها شهادت دهند.^{۱۷}

محکمه مردمی ایران، ۲۰۱-۳

محکمه مردمی ایران یک ابتکار از سوی جامعه مدنی این کشور برای برجسته سازی اعدامها و ناپدید شدن‌ها بود. این محکمه از «مادران خاوران» به عنوان منبع الهام خود یاد می‌کنند، انجمنی که اکثراً متشکل از فعالان چپ بود که در دهه ۱۹۸۰ در ایران اعدام یا تا سرحد مرگ شکنجه شدند.^{۱۸} این محکمه یافته‌هایش را در گزارشی در سال ۲۰۱۳ منتشر کرد.

محکمه اویغور، ۲۰۲۰-۲۱

این محکمه به درخواست «کنگره جهانی اویغور» برای بررسی ادعای نسل‌کشی و جنایات علیه بشریت توسط چین علیه اویغورها، قزاق‌ها و دیگر جمعیت‌های مسلمان ترک تبار تأسیس شد و در دو جلسه در سال ۲۰۲۱ در لندن استماع شواهد شد. این محکمه در ۹ دسامبر ۲۰۲۱ رأی خود را صادر کرد و در ایالات متحده و اروپا پوشش رسانه‌ای یافت.

محکمه آبان ۲۰۲۱-۲۲

محکمه آبان برای تحقیق و قضاوت در مورد رویدادهای آبان ۱۳۹۸ شمسی (۲۰۱۹) در ایران به میان آمد. اعتراضات مردمی در ایران در آبان ۱۳۹۸ از سوی نیروهای امنیتی سرکوب شد. در نتیجه این سرکوب خشونت بار، صدها نفر کشته و هزاران تن زخمی شدند. در مرحله اول برنامه این بود که محکمه آبان یک جلسه استماعیه داشته باشد اما به دلیل علاقمندی شاهدان و بازماندگان به روند محکمه و درخواست‌ها و اظهارات شان در مورد رویدادهای آبان، محکمه جلسه استماعیه دوم را نیز برگزار کرد. میلیون‌ها نفر در داخل و بیرون ایران جریان محکمه را که به صورت زنده منتشر می‌کرد دنبال کردند.

۲- به خاطر سپاری (یادبود)

به خاطر سپاری قربانیان و یادبود از آنها ابزاری حیاتی برای التیام بازمانده‌گان و نمایش ظرفیت جوامع و ملت‌ها برای احترام، شناسایی و یادآوری قربانیان است. همانطور که سازمان Sites of Conscience می‌نویسد، «به خاطر سپردن جنبه ضروری کنار آمدن با گذشته و بخش مهمی از هر فرآیند عدالت انتقالی است که به دنبال سازماندهی مناسب و حفظ گذشته تاریخی است.» یادبود از قربانیان در جوامع آسیب پذیر می‌تواند ابزاری حساس برای مشارکت مدنی باشد. در جایی که امکان عدالت پاسخگویی محدود است، یادبود به حفظ حقایق تاریخی کمک می‌کند. گرامی‌داشت از قربانیان همچنین می‌تواند وسیله‌ای برای سوگواری و تسلا خانواده‌هایی باشد که عزیزان خود را از دست داده‌اند. با ایجاد محیطی برای استقرار حقیقت و پذیرش روایت‌های متعدد، به خاطر سپاری می‌تواند به ایجاد محیطی برای انجام سایر فرآیندهای عدالت انتقالی، از جمله تلاش‌های آشتی و پاسخگویی کمک کند. یادبود در نهایت، می‌تواند به توسعه فرهنگ «دیگر هرگز» در شرایط پس از جنگ و فراتر از آن کمک کند. به خاطر سپاری می‌تواند به شکل بناهای تاریخی، موزیم‌ها، مراسم بزرگداشت، عذرخواهی، تدفین مجدد و پروژه‌های یادبود باشد. نمونه‌های بین‌المللی زیادی در این زمینه‌ها وجود دارد، مانند:

16 (طلب پاسخگویی: کمپاین بین‌المللی و محکمه ویانا برای حقوق بشر زنان)، شارلوت بانج و نیام رابلی، یونینفم 1994. <https://digitallibrary.un.org/record/208388?ln=en>

17 محکمه بین‌المللی زنان در مورد برده‌گیری جنسی توسط نظامیان جاپان، کریستین ام. چینکین، ژورنال حقوق بین‌الملل امریکا، شماره 95، دوم اپریل 2001، انتشارات دانشگاه کمبریج.

18 <https://irantribunal.com>

موزیم گولاگ در پریم ۳۶، روسیه

این موزیم برای بزرگداشت سرکوب سیاسی دوران گولاگ استالین از طریق حفاظت، نمایشگاه های تحقیقاتی و فعالیت های آموزشی مورد استفاده قرار گرفت. این موزیم در سال ۲۰۱۴ به دلایل سیاسی دستخوش تغییرات شد. این ابتکار اکنون به صورت آنلاین در دسترس است.

موزیم منطقه شش، کیپ تاون، آفریقای جنوبی

این موزیم یادآور اخراج اجباری یک گروه از مردم در کیپ تاون توسط دولت آپارتاید در دهه ۱۹۷۰ است. موزیم حاوی دارایی های شخصی ساکنان سابق، مانند نامه ها، بریده های روزنامه، آثار هنری و صداها ثبت شده است.

خانه نیایو در نایروبی، کنیا

این خانه یک مخفیگاه سابق شکنجه در قلب نایروبی بود که بازماندگان برای حفظ آن به عنوان مدرکی از جنایات گذشته مبارزه کرده اند.

تصنیف کومارکا، دهلی، تیمور شرقی

این زندان سابق در زمان جنگ داخلی محل جنایات بسیاری بوده و اکنون محل فرهنگ، صلح و خاطره از جمله آثار فضایی برای فعالیت های مدنی و هنری است.

موزیم جنگ آزادی بنگلادش

این موزیم برای بزرگداشت جنگ خونین استقلال از استعمار است که در آن سه میلیون نفر کشته شدند. این موزیم آثار، عکس ها و اسنادی را به نمایش می گذارد که بیشتر آنها توسط شهروندان این کشور اهدا شده است.

خانه خاطره افغانستان

نمونه ای از یادبود برای قربانیان در افغانستان، «خانه خاطره افغانستان» است که توسط نهاد حقوق بشر و دموکراسی افغانستان ساخته شده است. این نهاد برای بیش از یک دهه صندوق های خاطرات قربانیان جنگ را در افغانستان جمع آوری کرد. این صندوق ها حاوی شواهد، اسناد و اشیاء متعلق به هر قربانی بود. نهاد حقوق بشر و دموکراسی افغانستان (AHRDO) در سال ۲۰۱۹ این صندوق ها را در افغانستان در معرض بازدید عام گذاشت اما با برگشت طالبان به قدرت، ادامه آن فعالیت ها در داخل افغانستان ناممکن شد. «خانه خاطره افغانستان» موزیم آنلاینی است که چون صندوق های خاطرات، بر محور قربانیان و روایت های آنها ایجاد شده است.

۳ - سازوکارهای سازمان ملل

گزارشگر ویژه در مورد وضعیت حقوق بشر در افغانستان

در اکتوبر ۲۰۲۱، شورای حقوق بشر سازمان ملل قطعنامه ای را با حمایت اکثریت قاطع اعضای شورا برای ایجاد یک گزارشگر ویژه حقوق بشر در مورد افغانستان تصویب کرد. در ۱۱ اپریل ۲۰۲۲، ریچارد پیت به عنوان گزارشگر ویژه منصوب و موظف شد تا وضعیت حقوق بشر در افغانستان را نظارت کرده و در مورد وضعیت رو به وخامت حقوق بشر گزارش دهد و توصیه هایی را برای بهبود وضعیت ارائه دهد. همچنین وظایف زیر به وی سپرده شدند: همکاری در اجرای تعهدات حقوق بشری برخاسته از معاهدات بین المللی که افغانستان آنها را تصویب کرده است؛ ارائه حمایت به جامعه مدنی و مشوره با نهادها و فعالان مدنی؛ و در کنار سایر وظایف، بر مبنای معلوماتی که از تمامی شرکای مربوط به وضعیت حقوق بشر در افغانستان به دست می آید جستجو، دریافت، بررسی و عمل کند. برای معلومات بیشتر به این لینک رجوع کنید: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-afghanistan>

در ماه جون ۲۰۲۳، گزارشگر ویژه و «گروه کاری در مورد تبعیض علیه زنان و دختران» گزارشی را در مورد وضعیت زنان و دختران در افغانستان منتشر کردند که حاوی توصیه های محکمی به حکومت سرپرست، جامعه جهانی و سازمان ملل بود. این گزارش از لینک زیر قابل دسترس است: <https://www.ohchr.org/en/documents/country-reports/ahrco321-report-special-rapporteur-situation-women-and-girls-afghanistan>

مدافعان حقوق بشر اهل افغانستان و بین المللی خواستار ایجاد سازوکارهای سازمان ملل که از قدرت بیشتری برخوردار باشند شدند تا

پاسخگویی افزایش یابد، مثلاً ماموریت، کمیسیون، یا نهاد حقیقت یاب. مثالهای زنده چنین نهادهایی عبارتند از ماموریت حقیقت یاب در مورد ایران و ونزوئلا، کمیسیونهای تحقیق در مورد اوکراین، قلمروهای اشغال شده فلسطین/اسرائیل و سوریه و سازوکارهای تحقیقی در مورد سوریه، میانمار و عراق.^{۱۹}

متأسفانه، تا به امروز، اراده سیاسی کافی از سوی کشورهای عضو برای ایجاد چنین سازوکاری برای افغانستان وجود ندارد. گرچند ماموریت فعلی گزارشگرو ویژه دارای رکن پاسخگویی و عدالت است، اما منابع موجود در اختیار او برای تحقیقات کامل و حفظ شواهد ناکافی است.

۴ - تحریم ها و امکان جبران خسارت برای قربانیان

در حال حاضر چندین تحریم علیه طالبان وجود دارند که برخی از آنها سالهاست که اعمال می‌شوند (توقیف دارایی‌ها، ممنوعیت سفر، و تحریم تسلیحاتی). جنگ اوکراین تحولات جالبی در مورد تحریم‌ها و جبران خسارت ایجاد کرده است، مثلاً ایجاد یک سازوکار بین‌المللی ویژه برای اوکراین توسط شورای اروپا که هدف این کار تلاش برای گرفته شدن دارایی‌های توقیف شده روسیه و پرداخت آن به قربانیان به عنوان جبران خسارت بوده، و همچنین آغاز «پروژه بین‌المللی ادعاها و جبران خسارت» در دانشکده حقوق دانشگاه کولمبیا.

«صندوق جهانی بازماندگان» یک سازمان بین‌المللی نسبتاً جدید است که هدف آن ترویج جبران خسارت برای خشونت جنسی ناشی از درگیری است. در حال حاضر، به نظر نمی‌رسد که آنها برنامه‌های مربوط به افغانستان را آغاز کرده باشند.

نتیجه‌گیری: ملاحظات برای جامعه مدنی افغانستان

ملاحظات متعددی در مورد به کارگیری مکانیزم های فوق وجود دارد که میتواند بر انتخاب مسیر و راهکار برای جامعه مدنی و قربانیان و بازمانده گان در افغانستان تاثیر بگذارد.

عدالت قربانی محور

اصل عدالت قربانی محور، امنیت، حقوق، سلامت، نیازها و انتخاب های ابراز شده ی قربانیان و بازماندگان را در اولویت قرار می دهد. برخی از این گزینه ها قربانی یا بازماندگان را ملزم به ارائه شهادت می کنند، البته با سطوح مختلف حفاظت از قربانیان، و امکان (در محکمه های جنایی) دسترسی متهمان به هویت و شهادت قربانی (با موجودیت سطوح مختلف حفاظت). در چنین مواردی، انتظار می رود که در جریان محاکمه حمایت های اجتماعی-روانی برای قربانیان که در معرض آسیب مجدد از طریق یادآوری رنجهایشان هستند فراهم شود، هرچند ممکن است این موضوع نیازمند منابع بیشتری باشد.

استقلال / حساسیت به منازعه

طوری که در بالا ذکر شد، برخی از سازوکارهای بین المللی ارتباط جدی به جوانب سابق منازعه دارند و یا مجبور به دخیل ساختن آنان هستند. این موضوع ممکن است بر دورنمای محاکمه، به لحاظ این که کدام عاملین، جرایم، یا بازه زمانی مورد خطاب قرار می گیرند، تاثیر بگذارد. با این وصف، ممکن است استقلال این روند زیر سوال برود. چنین تردیدهایی در مورد استقلال قضایی ممکن است به میان بیاید. یکی از راههای متعدد مقابله با چنین نگرانی هایی در مورد عادلانه بودن، پیش گرفتن چندین مسیر پاسخگویی به طور همزمان و همچنین ایجاد شبکه های فراگیر قربانیان و تلاشهای مشابه توسط جامعه مدنی است. پرسش در مورد عادلانه بودن و توازن می تواند بر چرخه خشونت، و افزایش آندوه یک یا چندین جانب در منازعه (گذشته یا جاری) تاثیر بگذارد. این بدان معناست که مقداری از حساسیت به منازعه عاملی در تصمیم گیری ها باشد. با این وجود، تاریخ معاصر افغانستان نشان داده که زمانی که منافع «ثبات» بر منافع عدالت غلبه کند، تاثیر درازمدت آن مصئونیت از مجازات و خشونت مستمر است.

امنیت و مصئونیت

همه فرآیندهای فوق به سطحی از مستند سازی و تماس با قربانیان نیاز دارند. نگرانی عمیق بسیاری در بین فعالان جامعه مدنی افغانستان در مورد امنیت کارکنان و قربانیان/شاهدان عینی وجود دارد. حتی در مواردی افغان ها که در تبعید / دیاسپورا هستند، ممکن است نگرانی های دائمی در مورد امنیت بستگان و خویشاوندان و یا همکاران سابق خود داشته باشند. با این حال، بسیاری از سازمان های مدنی دریافته اند که کار با دیاسپورا، امنیت بیشتری نسبت به کار در داخل افغانستان دارد. امنیت داده ها به ویژه برای تلاش های جامعه مدنی یک چالش همیشگی است (و با منابع و ظرفیت تعدیل می شود).

منابع

بسیاری از این فرآیندها با توجه به نیازهای شدید بشری در داخل افغانستان و تا حدودی نیازهای کمتری در بین جامعه دیاسپورای افغانستان نیازمند منابع قابل توجهی هستند. منابع دولتی برای سازوکارهای بین المللی در کنار درخواست های در حال افزایش از سایر کشورهای درگیر منازعه و بی عدالتی ها محدود هستند. منابع مالی برای طرح های جامعه مدنی کاهش یافته، بنابراین نیاز به تلاش های خلاقانه تر (فرا تراز تمویل توسط کشورها و یا سازمان ملل) برای تامین منابع مالی این روندهای عدالت خواهی و کار نهادهای جامعه مدنی است.

زمان

علیرغم موانع و نگرانی های فراوان، بسیاری از این مسیرها نیازمند اقدام فوری هستند. قربانیان و بازماندگان از دوره های قبلی منازعه نیازمند توجه فوری هستند. با آن که سازمان های جامعه مدنی و شبکه های قربانیان با قربانیان بسیاری از مراحل قبلی جنگ کار کرده اند، با توجه به میزان آسیب هایی که مردم افغانستان در درگیری های متعدد متحمل شده اند، این تلاش ها تا هنوز فقط به مقدار اندکی از زخم های التیام نیافته بسیار در افغانستان پرداخته اند.

FOR AN EQUAL AND
PEACEFUL AFGHANISTAN

RAWADARI.ORG

